

Evidence based nursing staat de laatste jaren volop in de belangstelling. Het verschaffen van evidence – een wetenschappelijke basis – voor het handelen van verpleegkundigen en verzorgenden was reden om in 2001 het programma Tussen Weten en Doen te starten. Het dossier gaat over de opbrengsten van het programma, dat eind 2008 afliep. De kwaliteit van het verplegen wordt niet alleen gevoed door resultaten uit onderzoek, ook de praktijk levert waardevolle bijdragen. De jury van de LEVV Innovatieprijs honoreerde dit jaar twee projecten met een eerste prijs.

Nog veel werk te verzetten

Opbrengsten tussen Weten en Doen

Hoe is het anno 2009 in Nederland gesteld met de wetenschappelijke onderbouwing van het verpleegkundig handelen? Kunnen we tevreden zijn of moet er nog heel wat werk verzet worden? Het antwoord ligt besloten in de eindevaluatie van het ZonMw-programma Tussen Weten en Doen.

Om patiënten een zo goed mogelijke behandeling te geven werken artsen al enkele decennia zoveel mogelijk volgens richtlijnen en protocollen die stelen op de meest recente inzichten uit het wetenschappelijk onderzoek. Zo'n wetenschappelijke basis ontbreekt in veel gevallen als het gaat om de manier waarop verpleegkundigen en verzorgenden hun werk uitoefenen. Aldus de Raad voor Gezondheidsonderzoek (RGO) in het *Advies Onderzoek Verpleging & Verzorging* (2001). De raad adviseerde mw. Borst, destijds minister van Volksgezondheid, het onderzoek voor beide beroepsgroepen te stimuleren met een eigen, acht jaar durend programma verpleging en verzorging. Daarbij moest de hoogste prioriteit worden gegeven aan onderzoek naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van zorg en de ontwikkeling en implementatie van richtlijnen en evidence based practice (EBP). Verder adviseerde de Raad een betere onderzoeksinfrastructuur te creëren. De totale kosten hiervan werden geschat op 12,5 miljoen euro. Hiervan zou 7,3 miljoen bestemd zijn voor een nationaal onderzoeksprogramma en 5,2 miljoen voor de onderzoeksinfrastructuur. De minister volgde dit advies niet op. Zij stelde 3,4 miljoen euro beschikbaar voor het ZonMw-onderzoeksprogramma Tussen Weten

en Doen. Het bevorderen van de onderzoeksinfrastructuur werd niet gefinancierd.

Van het onderzoeksprogramma is nu een eindevaluatie beschikbaar, die is uitgevoerd door de programmacommissie zelf.

Aanloopprogramma

Het ZonMw-programma valt uiteen in twee delen. In de eerste drie jaar is het zogeheten aanloopprogramma uitgevoerd, dat tot doel had snel tastbare resultaten te boeken. Het richtte zich op zes zorgdomeinen: zorg voor chronisch zieken en ouderen, intensieve somatische zorg, psychiatrische zorg, geriatrie, jeugdzorg en zorg voor mensen met een verstandelijke handicap. Het betreft domeinen waar verpleegkundigen en verzorgenden een sleutelrol vervullen, waarover al kennis beschikbaar is en waar onderzoeksexpertise bestaat.

Binnen deze zes domeinen is voor 23 onderwerpen in een zogeheten State of the Art studie (SOTA) alle bestaande wetenschappelijke kennis geïnventariseerd. Deze literatuuroverzichten zijn gebruikt om te bepalen in welke mate er voor deze onderwerpen wetenschappelijke evidence voorhanden was. Vooraf was de gedachte dat deze SOTA-studie voldoende gegevens zou opleveren om richtlijnen met

In het afsluitende hoofdstuk van het evaluatierapport *Tussen Weten en Doen* wordt betoogd dat er voldoende inhoudelijke redenen en maatschappelijke ontwikkelingen zijn die het noodzakelijk maken ‘om de doelmatigheid en kwaliteit van patiëntenzorg middels ontwikkeling en borging van effectieve en efficiënte verpleegkundige en verzorgende interventies programmatisch te bevorderen’.

De wetenschappelijke onderbouwing van het handelen van verpleegkundigen en verzorgenden staat nog in de kinderschoenen. Er moet meer onderzoek gedaan worden naar de (meer)waarde van de inzet van verpleegkundigen en verzorgenden vergeleken met de inzet van andere zorgprofessionals en de (meer)waarde van de inzet van niveau 5 ten opzichte van niveau 4. Vooralsnog is daar echter geen geld voor vrijgemaakt.

Peter Koopman, commissievoorzitter van ‘Tussen Weten en Doen’, benadrukt dat de in het programma opgedane kennis, waarvan in een dertiental richtlijnen gebruik gemaakt kan worden, slechts een begin is. ‘Meer dan vroeger is verplegingwetenschappelijk onderzoek van belang voor de dagelijkse praktijk, voor de onderbouwing van richtlijnen, voor het dagelijks handelen en voor het onderwijs. Maar ook om volwaardige bijdragen te kunnen leveren aan de totstandkoming van multidisciplinaire richtlijnen en adequaat te kunnen participeren in multiprofessioneel onderzoek. Ruim veertig procent van de verpleegkundigen (hbo-verpleegkundigen, verplegingswetenschappers en nurse practitioners) heeft beroepshalve belang bij een regelmatige stroom van informatie gebaseerd op onderzoek van het praktisch handelen. Zij zorgen er over het algemeen voor dat deze informatie op de werkvloer benut wordt.

Specifieke bijdrage

‘In een vervolg van het programma *Tussen Weten en Doen* zou de specifieke bijdrage van verpleegkundigen aan de zorg voor patiënten verder bestudeerd moeten worden, met name op de werkzaamheid ervan. We weten dat verplegen helpt, maar we weten nog onvoldoende of verplegen werkt. Dit in een maatschappelijke context die vraagt om toetsbare richtlijnen en bewijs van werkzaamheid; er is thans toch wel sprake van een afrekencultuur op resultaten. Veel activiteiten van verpleegkundigen worden bekostigd via een containertarief, de verpleegdag. De verpleegkundige “producten” zijn daarin niet transparant. Onduidelijk blijft ook welke beroepsmatige competenties echt noodzakelijk zijn voor het behandelen en verplegen. Downgraden of upgraden hiervan lijkt toegestaan op de golven van de conjunctuur en is nauwelijks gebaseerd op materiedeskundigheid.’

‘Ook worden bij de toewijzing van AWBZ-gefinancierde zorg containerwerkwoorden als “begeleiden”, “verzorgen” en “verplegen” gebruikt, afkomstig uit de beschrijving van de deskundigheid van verpleegkundigen in de wet BIG (art. 33). Deze werkwoorden worden te pas en te

Foto: Cecile van de Stegge

opnas gebruikt, zonder dat daarbij de betekenis en inhoud die zij voor de beroepsuitoefening hebben in acht genomen worden.’

Interventies onderbouwen

‘Een misverstand bij VWS is dat het bij vervolgonderzoek zou gaan om het empoweren van de verpleegkundige beroepsgroep. En dat is een taak van de beroepsgroep zelf (V&VN). “Verpleging” en “verzorging” zijn activiteiten ofwel zorgaanspraken, die net als andere interventies een betere onderbouwing verlangen. Het zou ons vakministerie niet misstaan om hierin te investeren.

Net als bij andere onderwerpen van grootschalig onderzoek is het ook hier van belang dat de inmiddels opgebouwde infrastructuur behouden wordt en zelfs wordt uitgebreid. Dat kan alleen als er bijvoorbeeld uitzicht is dat er gedurende tien jaren achtereenvolgende onderzoeksactiviteiten zullen worden gefinancierd.’

‘Ik heb de indruk dat er in de Tweede Kamer en bij regeringspartijen thans een wil is om dit type onderzoek te ondersteunen. ‘Ik vertrouw er op dat het Ministerie van VWS via ZonMw een vervolgprogramma gaat financieren. We hebben deze aanvraag goed onderbouwd ingediend. Nu is het woord aan de Minister en aan de Staatssecretaris. De hoogte van het bedrag (5 miljoen euro) kan toch niet het bezwaar zijn: op de Rijksbegroting valt dit immers nauwelijks op. Tegenwoordig vernemen we van grotere bedragen om een en ander aan de gang te houden. Daarnaast is het van belang dat er een langjarig besluit genomen wordt.’

Realisering

‘Of het nieuwe programma via een ZonMw programma (VWS) wordt gerealiseerd of via het LEVV of via lectoren en hoogleraren op het terrein van verpleging en verzorging, is niet wezenlijk.

Het gaat verpleegkundigen niet om statusverhoging, maar om structurele aandacht voor een steeds beter onderbouwde zorg voor patiënten. In het programma TWD deden we goede ervaring op met de ZonMw invalshoek. Zo kan het dus, maar natuurlijk kan alles ook anders, als het maar gebeurt. Er is nog veel te doen en we kunnen het!’

OVERZICHT VAN DE PROJECTEN UIT DE BOTTOM-UP RONDE VAN HET AANLOOPPROGRAMMA

Nummer	Projecttitel	Aanvragende Instantie
10150003	Ontwikkeling (bij) scholingprogramma preventie en behandeling decubitus voor verpleegkundigen en verzorgenden.	Universiteit Maastricht
10150004	Implementatie van 'Newborn Individualized Developmental Care and Assessment Program'(NIDCAP) in de zorg voor zeer vroeg geboren kinderen.	AMC
10150005	Geriatric Intermediate care: haalbaarheid en toepassing door verpleegkundigen.	UMC St Radboud
10150006	Ontwikkeling van een geïndividualiseerd educatieprogramma, gericht op het bevorderen van het zelfmanagement gedrag van patiënten met type 2 diabetes, gebaseerd op de self-efficacy' theorie.	UMCU
10150007	Implementatie van een richtlijn voor het gebruik van vrijheidsbeperkende interventies in de zorg voor bewoners van verpleeg- en verzorgingshuizen.	Actiz en UMCU
10150008	Richtlijnontwikkeling voor bevordering van adequaat zelfmanagement mbt vochtbeperking bij hemodialysepatiënten met verhoogd risico op te hoge vochtinname.	UMCU
10150009	Ontwikkeling en evaluatie van een intervisiemethodiek ten behoeve van de extramurale verzorging van allochtone cliënten.	NIVEL
10150010	Richtlijnen voor verzorgenden mbt de begeleiding van dementerenden met gedragsproblematiek. Inventarisatie, beoordeling, aanpassing en implementatie.	NIVEL
10150011	Onderzoek naar een stappenplan voor het systematisch verbeteren van bestaande richtlijnen voor verpleegkundigen en verzorgende aan de hand van 2 voorbeelden: a) de preventie en verzorging van smetten, en b) het stimuleren van de zelfredzaamheid van cliënten in de ouderenzorg.	NIVEL en LEVV
10150012	Decubituszorg in de dagelijkse praktijk; door sturen steeds beter.	CBO
10150013	Implementatie van een richtlijn voor het gebruik van vrijheidsbeperkende interventies in de zorg voor mensen met een verstandelijke handicap.	VGN en UMCU
10150014	Psychosociale zorg voor mensen met jeuk als gevolg van een chronische huidaandoening.	UMCU

Tabel 1.

Bron: *Eindevaluatie Tussen Weten en Doen (2008)*

een stevige wetenschappelijke basis te kunnen ontwikkelen. Dit bleek in de praktijk tegen te vallen. De studies wezen uit dat er voor veel onderwerpen nog weinig wetenschappelijke gegevens waren en dat als gevolg daarvan het niveau van wetenschappelijke evidence voor veel verpleegkundig en verzorgend handelen nog laag was. Slechts voor vier van de 23 onderzochte onderwerpen was er 'evidence met grote bewijskracht'. De rest scoorde lager: 'evidence met beperkte bewijskracht' (14 studies) of '(bijna) niets ter ondersteuning van de praktijkvoering' (8 studies).

De wetenschappelijke fundering van veel onderwerpen bleek dus onvoldoende voor het ontwikkelen van richtlijnen. Wel was het mogelijk de diverse literatuuroverzichten te gebruiken om richtlijnen te ontwikkelen gebaseerd op de best beschikbare kennis. Voor de dagelijkse praktijk was daarmee een waardevolle bijdrage geleverd.

De studies in het aanloopprogramma hebben geleid tot een vruchtbare samenwerking tus-

sen onderzoeksgroepen, LEVV en V&VN, en tot concrete producten zoals een boek, artikelen in diverse tijdschriften en presentaties op congressen.

Bottom-up ronde

In het aanloopprogramma was ook voorzien in een ronde waarin het onderzoeksveld gelegenheid kreeg voorstellen voor onderzoek in te dienen. De projecten moesten gericht zijn op het ontwikkelen en implementeren van wetenschappelijk gefundeerde richtlijnen voor verpleegkundigen en verzorgenden.

De zogenoemde bottom-up ronde leverde 124 vooraanmeldingen op waarvan uiteindelijk twaalf projecten zijn gehonoreerd: één onderzoeks-, zes ontwikkel-, en vijf implementatieprojecten. De implementatieprojecten hadden onder meer betrekking op preventie en behandeling van decubitus door verpleegkundigen en verzorgenden en het implementeren van de richtlijn Omgaan met jeuk in poliklinieken dermatologie en dagbehandelingsunits. Tevens

werd een stuursysteem ontwikkeld dat bijdraagt aan een betere implementatie en uitvoering van de decubitusrichtlijn in ziekenhuizen.

Tot de ontwikkelingsgerichte projecten behoorde het ontwikkelen van een geïndividualiseerd educatieprogramma gericht op het bevorderen van zelfmanagementgedrag van patiënten met type 2 diabetes en ook de ontwikkeling van een richtlijn ter bevordering van adequaat zelfmanagement met betrekking tot vochtbeperking bij hemodialysepatiënten. Zie voor een overzicht tabel 1.

Vervolgprogramma

De conclusie uit het aanloopprogramma, dat wetenschappelijke evidence ter onderbouwing van het verpleegkundig handelen nog dun en schaars was, leidde in het vervolgprogramma tot twee specifieke doelstellingen: 1) het vergroten van de bewijskracht van beschikbare evidence binnen twee domeinen, zodat binnen vier jaar een stevige, wetenschappelijke fundering voor een richtlijn wordt gelegd, en 2) het ontwikkelen en vervolmaken van richtlijnen op basis van reeds geordende evidence door toetsing op praktische hanteerbaarheid, zodat de richtlijnen binnen twee jaar gereed zijn voor implementatie.

Binnen de eerste doelstelling van het vervolgprogramma zijn twee aandachtsgebieden geprioriteerd: psychogeriatricie en preventie van complicaties in de somatische zorg. Binnen elk van deze domeinen honoreerde de commissie slechts één (groter) onderzoek. Deze twee onderzoeken zijn momenteel nog in uitvoering. Voor het realiseren van de tweede doelstelling werden zeven projecten gekozen waarvan de beschikbare kennis voldoende en genoeg geordend was voor de onderbouwing en ontwikkeling van een richtlijn. Hierin stond de procedure om van de aangereikte evidence tot 'evidence based' richtlijnen te komen centraal. Bij gebrek aan reeds bestaande evidence met een grote wetenschappelijke bewijskracht zijn deze richtlijnen voornamelijk opgesteld op basis van evidence based practice en niet, zoals vooraf gehoopt, op stevig onderbouwde wetenschappelijke gegevens. De richtlijnen zijn inmiddels aangeboden aan de bestuurscommissie Legitimering Richtlijnen van de beroepsvereniging Verpleegkundigen & Verzorgenden Nederland (V&VN). Zie voor een overzicht tabel 2.

OVERZICHT VAN DE PROJECTEN UIT HET VERVOLGPROGRAMMA

Nummer	Projecttitel	Aanvragende instantie
Eerste doelstelling (het vergroten van de bewijskracht van beschikbare evidence)		
5401.0001	De begeleiding van dementerende verpleeghuisbewoners die depressief zijn. Een 'multi-centre' interventiestudie naar de effecten van een richtlijn voor verzorgenden.	NIVEL
5401.0002	SAFE OR SORRY? Development and testing of a evidence based inpatient safety program in the prevention of common complications.	UMC St Radboud
Tweede doelstelling (het ontwikkelen en vervolmaken van richtlijnen)		
5401.0003	Reflux van maagzuur bij mensen met een ernstige verstandelijke beperking: de ontwikkeling van een evidence-based deelrichtlijn voor verpleegkundigen en verzorgenden.	NIVEL
5401.0004	De ontwikkeling en toetsing van een evidence-based richtlijn voor verpleegkundigen en verzorgenden gericht op een effectieve omgang met suicidaliteit bij patiënten met chizofrenie of een aanverwante psychotische stoornis.	UMCU Juliu Centrum
5401.0005	Gedragsproblemen bij dementie: ontwikkeling van een richtlijn voor de preventie en het hanteren van gedragsproblemen door verpleegkundigen en verzorgenden.	UMC St Radboud
5401.0006	Omgaan met afwerend gedrag bij eten en drinken van mensen met dementie. Een richtlijn voor verzorgenden.	Hogeschool Rotterdam
5401.0007	Signaleren en behandelen van misselijkheid en braken bij volwassenen met een oncologische aandoening in de palliatieve fase.	LEVV
5401.0008	De ontwikkeling en toetsing van een evidence-based richtlijn voor verpleegkundigen en verzorgenden gericht op de vermindering van agitatie en hiermee samenhangend probleemgedrag bij dementerende ouderen.	Hogeschool INHOLLAND
5401.0009	De ontwikkeling van een evidence based richtlijn voor het screenen, voorkomen en behandelen van orale mucositis bij oncologische patiënten die worden behandeld met chemo en/of radiotherapie. LEVV	

Tabel 2.

Bron: *Eindevaluatie Tussen Weten en Doen (2008)*

OVERZICHT VAN DE PROJECTEN IN DE IMPLEMENTATIE-IMPULS

Nummer	Projecttitel	Aanvragende instantie
5402.0001	Van smetten vrij. Regionale implementatie van de richtlijn smetten.	LEVV
5402.0002	Implementatie van de richtlijn vochtbeperking. Sciencia Kennistransfer	GGZ
5402.0003	Implementatie van de richtlijn 'Omgaan met jeuk'.	UMCU
5402.0004	Het nut van mondzorg en mondscore. Regionale implementatie van de richtlijn Orale Mucositis.	LEVV
5402.0005	Coachend implementeren van richtlijnen: Regionale implementatie van de Richtlijn Misselijkheid en Braken bij patiënten met kanker in de palliatieve fase.	LEVV
5402.0006	Evaluatie van de implementatie-impuls. LEVV, Sciencia Kennistransfer	GGZ en Fontys hogeschool

Tabel 3.

Bron: *Eindevaluatie Tussen Weten en Doen (2008)*

Implementatie-impuls

In 2007 heeft de programmacommissie van Tussen Weten en Doen een deel van het rest-budget specifiek voor implementatie ingezet. Resultaten uit 52 ZonMw-projecten waar verpleegkundigen en verzorgenden een rol in hebben gespeeld, zijn hiervoor beoordeeld op hun implementatiepotentieel. Criteria waren: is er een product/resultaat aanwezig met bewezen meerwaarde, gaat het

om een actueel en relevant onderwerp en is er een infrastructuur aanwezig voor verdere verspreiding en implementatie. Negen projecten voldeden aan deze criteria. Uiteindelijk zijn vijf projecten gehonoreerd. De methodiek en begeleiding van de implementatie-impuls zullen geëvalueerd worden. De resultaten worden in de loop van 2009 verwacht. Zie tabel 3 voor een overzicht van de projecten.

Resultaten

De resultaten van het programma laten zien dat de wetenschappelijke kennis of evidence ter onderbouwing van het handelen van verpleegkundigen en verzorgenden nog dun en schaars is. De vooronderstelling dat er veel evidence ongebruikt op de planken zou liggen, is ontzenuwd.

Op een aantal gebieden aanwezige kennis is gebundeld in de State of the Art Studie en door de ontwikkeling van dertien evidence based richtlijnen geordend. Aan de behoefte van het onderzoeksveld om grotere onderzoeksprojecten die nieuwe kennis genereren uit te voeren, heeft het programma slechts gedeeltelijk tegemoet kunnen komen.

In het programma zijn in totaal 46 studies uitgevoerd. Deze hebben verschillende producten opgeleverd voor het onderwijs en de praktijk, een bijdrage geleverd aan een vermeerdering van de onderzoekscapaciteit en de ontwikkelde kennis verspreid via verschillende kanalen.

Sleutelfiguren zijn geschoold en gepositioneerd als 'consultants' om de kennis te implementeren. Vooral universitaire kernen, onderzoeks- en kenniscentra zijn hoofdaanvrager van projecten geweest. Zij hadden vooral aandacht voor problematiek voor de care, de GGZ en de cure. De verstandelijk gehandicaptenzorg, thuiszorg en preventie zijn in de studies zwaar ondervertegenwoordigd.

De samenwerking van verschillende partijen (onderzoeksgroepen, kennisinstituten en zorginstellingen) tijdens de afgelopen acht jaar heeft indirect bijgedragen aan de ontwikkeling van de kennisinfrastructuur, waarvoor geen financiering was gereserveerd.

Voor het onderwijs zijn acht scholingsmodules ontwikkeld en er zijn diverse scholingen gegeven. Kennisverspreiding naar patiënten vond plaats via daarvoor ontwikkelde patiëntenfolders. Toch is het patiëntenperspectief, zo blijkt uit de evaluatie, minder uit de verf gekomen dan verwacht. Bij de selectie van projecten heeft het patiëntenperspectief een duidelijke rol gespeeld, bij de monitoring veel minder. De studies hebben er ook toe bijgedragen dat zeven verplegingswetenschappers gepromoveerd zijn. Er zijn vele wetenschappelijke artikelen in zowel buitenlandse als Nederlandse gerenommeerde wetenschappelijke tijdschriften gepubliceerd. En alle studies zijn op ten minste één congres of bijeenkomst van professionals gepresenteerd.

Aanbevelingen

Er is bij verpleegkundigen en verzorgenden grote behoefte aan kennis over het handelen, maar hun specifieke kennisbehoeften komen in bestaande onderzoeksprogramma's onvoldoende aan bod. Daarom wordt in de eindevaluatie gepleit voor een eigenstandig V&V-programma voor deze (grootste) groep zorgprofessionals met als voornaamste doel hun handelen wetenschappelijk te onderbouwen.

Eerder heeft ZonMw drie argumenten genoemd waarom een specifiek programma voor verpleegkundige en verzorgende interventies nodig is. Het eerste argument is dat verpleegkundigen en verzorgenden bij talloze problemen in de zorg een centrale rol spelen en het voortouw nemen bij het oplossen ervan. De wetenschappelijke onderbouwing van hun interventies is echter onvoldoende. Het tweede argument voor een specifiek programma is implementatie van kennis en innovaties in de directe patiëntenzorg. Verpleegkundigen en verzorgenden moeten aangesproken worden op een op hun situatie en professie afgestemde wijze. Het derde argument voor een specifiek programma is dat samenwerking met andere disciplines steeds belangrijker wordt in de zorg. Inbreng in multidisciplinaire teams door verpleegkundigen en verzorgenden is alleen mogelijk als zij over voldoende wetenschappelijk gefundeerde kennis van hun eigen domein beschikken.

Inbedding

Volgens de eindevaluatie dienen innovatie en onderzoek structureel en stelselmatig ingebed te worden in het functiehuis van de verpleegkundigen en verzorgenden én in het zorgbeleid van instellingen.

Verpleegkundigen en verzorgenden zijn zowel nodig op het gebied van wetenschap als implementatie. Om dit te bereiken is het noodzakelijk om:

- in de onderzoeks- en kennisinfrastructuur tot meer samenhang en grotere doelmatigheid te komen, en ook tot een vermindering van de kloof tussen onderzoek en praktijk en tussen academische en niet-academische instellingen;
- meer verpleegkundigen wetenschappelijk op te leiden;
- verpleegkundigen en verzorgenden competent en vaardig te maken en tevens hun af-

ONDERZOEK-WONDERZOEK

'One can't believe in impossible things' (Alice in Wonderland)

Onder dit motto onderstreepte LEVV-directeur **Joke Mintjes** tijdens het congres Slagkracht en Succes de behoefte aan meer onderzoek ter onderbouwing van het werk van verpleegkundigen en verzorgenden. Enerzijds is het zo dat in de V&V-praktijk vaak geloofd wordt in 'impossible things' - zoals complementaire en alternatieve behandelwijzen -, anderzijds bleek uit een peiling van het LEVV dat er op de werkvloer een enorme behoefte aan onderzoek is. Deze is gebaseerd op de wens tot verbetering van de zorgverlening. Als professional heb je de keus, zegt Mintjes, ofwel te geloven in wonderen ofwel je te verwonderen over wat je tegenkomt, en dat is het begin van onderzoek.

De LEVV-directeur betoogde vervolgens - onderbouwd met cijfers - dat het geen pas geeft dat in Nederland relatief weinig middelen beschikbaar zijn voor verplegingswetenschappelijk onderzoek en deed een dringende oproep aan de overheid om een substantieel onderzoeksprogramma voor 10 jaar te financieren. 'De zorg zal er wel bij varen, en reparatieprogramma's zoals het patiëntveiligheidsprogramma zullen niet meer nodig zijn vanwege de excellente kwaliteit van zorg.'

wezigheidkosten te verdisconteren. Dan kunnen verschillende mensen worden vrijgesteld voor onderzoek en implementatie met duidelijk omschreven taken en verantwoordelijkheden;

- op cruciale posities in instellingen gemotiveerde en deskundige hbo- of masteropgeleide verpleegkundigen in te zetten en te begeleiden die in staat zijn om evidence-based kennis (bijvoorbeeld in de vorm van richtlijnen) te vertalen naar de werkvloer en andere verpleegkundigen of verzorgenden daarin te enthousiasmeren;
- prestatie-indicatoren te ontwikkelen en te koppelen aan kwaliteitssystemen waardoor de vrijblijvendheid verdwijnt.

De conclusie moet zijn dat er in acht jaar tijd ontegenzeggelijk vooruitgang is geboekt, maar ook dat er nog veel werk te verzetten is. De wetenschappelijke onderbouwing van het beroep staat nog steeds in de kinderschoenen. Er zal flink geïnvesteerd moeten worden in de kennisinfrastructuur, die nu nog beperkt tot onvoldoende is.

Of de aanbevelingen uit de eindevaluatie van Tussen Weten en Doen ook worden opgevolgd, zal voor een belangrijk deel van het ministerie van VWS afhangen. Vooralsnog is financiering afgewezen. De voorzitter van de programmacommissie, Peter Koopman, is echter optimistisch over het alsnog beschikbaar komen van middelen.

Nawoord

Dit artikel is gebaseerd op het rapport *Eindevaluatie Tussen Weten en Doen, programma voor verpleegkundige en verzorgende beroepsgroepen*. Den Haag: ZonMw (2008) De resultaten van het programma stonden centraal op het ZonMw/LEVV-symposium Slagkracht en Succes op 4 juni jl.

Literatuur

- Raad voor Gezondheidszorgonderzoek (2001). *Advies Onderzoek Verpleging & Verzorging*. Den Haag: Raad voor Gezondheidszorgonderzoek. Publicatie 34.
- Pasch, T. van de (2001). Een tere verhouding. Onderzoeksprogramma verpleging en verzorging van start. *TvZ 111* (7), 202-204.
- Rosier, J. (2001). Tussen weten en doen. *TvZ 111* (7), 205-207.
- Heijnen-Kaales, Y. & Leytens, J. (2003). Wetenschap in de praktijk. *TvZ 111* (7), 208-210.
- Pasch, T. van de (2003). 'Als de verplegingswetenschap het niet bestudeert, doet niemand het.' Interview met Prof.dr. Hans Philipsen. *TvZ 113* (9), 24-27.
- Jongerden, I. Heijnen-Kaales, Y & Leytens, J. (2003). State-of-the-art studie verpleging en verzorging. *TvZ 113* (9), 28-33.

Websites

- www.levv.nl, zoekterm 'richtlijnen'
- www.zonmw.nl, zoekterm 'onderwerpen' of 'publicaties'

Zie ook www.tvzdirect.nl/TvZ